

Fantasia - spesialutgave [Blu-ray]

Fantasia - spesialutgave [Blu-ray]

Fantasia er Disneys ultimate filmprosjekt preget av ukuelig optimisme hvor klassisk musikk og animasjon skulle forenes i en opphøyd enhet. 70 år etter er resultatet fremdeles imponerende.

Fantasia

Samuel Armstrong, James Algar, Bill Roberts, Paul Satterfield, Ben Sharpsteen, David D. Hand, Hamilton Luske, Jim Handley, Ford Beebe, T. Hee, Norm Ferguson, Wilfred Jackson

Walt Disney Pictures

1940

Walt Disney Studios Home Entertainment

4:3 Fullskjerm (1,33:1), 1080p

DTS-HD 7.1 Master Audio

124 min.

2

6

Fantasmagora

Fantasia var Walt Disneys forsøk på å elevere animasjon i kombinasjon med klassisk musikk til høyverdig kunst. Publikum i 1940 var langt fra klar for denne episodiske filmen uten spor av en fortellende rød tråd og prosjektet ble en økonomisk byrde for konsernet. Disneys planlagte utvidelse og utbytting av enkeltsegmentene i filmen ble aldri gjennomført og filmen ble nærmest gravlagt helt til hippiene trykket den til sine bryst ved relanseringen i 1968. Idag, 70 år etter debuten, er synet på høy- og lavkultur et annet og forståelsen for at film i seg selv er et kunstnerisk uttrykk på lik linje med billedkunst og klassisk musikk er mer utbredt. Idag er *Fantasia* selve symbolet på Disneys utforskertrang innen animasjonsmediet og segmentet med Mikke Mus i hovedrollen som trollmannens læregutt, har antatt ikonisk status.

Filmen begynte sin ferd til lerretet under tittelen

The Concert Feature i 1937 da Disney startet arbeid med Mikke-kortfilmen

The Sorcerer's Apprentice til Paul Dukas' musikk. Disney konkluderte raskt med at kortfilmen ble for lang og for dyr til å distribuere på normalt vis og følgelig ble ideen om en langfilm bestående av forskjellige musikalske nummer introdusert. Det var i denne perioden at Disney møtte dirigent Leopold Stokowski, som skulle få enorm innflytelse over den musikalske utviklingen av filmen som etter hvert fikk navnet

Fantasia. Parallelt med dette opplevde Disney fenomenal suksess med

Snehvit og de syv dvergene (1937) og produksjonene av

Pinocchio (1940) og

Bambi (1942) var underveis. Å si at stemningen i studioet var optimistisk på egne kreative krefters vegne, er en ingen overdrivelse. Innen utgangen av 1938 hadde Disney og hans lille gruppe av rådgivere; Stokowski, filmens fortellerstemme Deems Taylor og regissørene Joe Grant og Dick Huemer, plukket ut alle de åtte musikalske segmentene som utgjør *Fantasia*.

Fantasia byr ikke på en fullendt lineær fortelling - de åtte segmentene bindes sammen av fortelleren, Deems Taylor, som opptrer på skjermen i kledelig pingvinutstyr omringet av musikanter. På det som idag oppleves som et noe keitete vis, forsøker Taylor å forklare og avværpe den klassiske musikken overfor publikum. Hvis man likevel skal forsøke å løfte frem noen gjennomgangstemaer, er vann et element som går igjen i mange av innslagene og i alle tenkelige former. Man kan også oppleve flere av segmentene som en hyllest til natur og naturens utvikling - dette er særlig tydelig i Tchaikovskys

Nutcracker Suite og Stravinskys

The Rite of Spring hvor vil følger henholdsvis utviklingen av de fire årstidene og jordas evolusjon frem mot dinosaurernes utryddelse. Et siste gjennomgangstema er maktsymboler som gjennomsyrrer hele produksjonen, fra bildene av dirigent Stokowski høyt hevet på sitt podium, til trollmannens imponerende kontroll over magien i

The Sorcerer's Apprentice og endelig til den imponerende demonen Chernabog i Mussorgskys *Night on Bald Mountain*.

Disney skal ha kudos for å gjennomføre

Fantasia uten å vike fra den opprinnelige grunnideen. Filmen er en feiring av kjærlighet til musikk og levende bilder gjennom en rekke fantastiske scener. Selv idag fremstår prosjektet som modig, endog noe naivt, i sin tro på at den gjengse kinopublikummer ville la seg begeistre på samme vis som Disney og hans kumpaner var begeistret over møtet mellom musikk og animasjon. Disneys ukuelige mot og tro på prosjektet kan nok tilskrives hvor Disney var i karrieren på dette tidspunktet - etter år med stadige fremskritt på alle fronter, må selvsikkerheten ha nådd astronomiske dimensjoner. Nedturen var tilsvarende stor da publikum ikke lot seg rive med. Og det er en forholdsvis krevende start Disney gir sitt publikum - istedenfor å gå for en lettbeint start med kjenningsfiguren Mikke, byr Disney på et nærmest abstrakt visuelt akkompagnement til Bachs

Toccata and Fugue in D Minor. Idag er segmentet mest interessant som et dokument over filmkunstneren Oskar Fischinger og hans korte opphold hos Disney. Selv om det er få av elementene fra Fischinger som faktisk overlevde til selve filmen, er inspirasjonen tydelig hentet fra Fischingers "absolute film"-produksjoner av visualisert musikk. Et intetanende publikum som forventet søte dverger eller en småfrekk mus, må ha blitt sjokkert av denne flørten med europeisk kunstfilm.

Den relativt lavmælte formen fortsetter med skjøre avbildninger av feer og en reise gjennom årstidene med Tchaikovskys

The Nutcracker Suite. Dette segmentet bryter med de mange maskuline karakterene og maktsymbolene som er strødd utover

Fantasia og gir et mer balansert feminint tilsnitt som kler musikken godt.

The Nutcracker Suite er etter min mening den sekvensen som aller best kombinerer animasjon og musikk. Deretter kommer filmens mest kjente del og utgangspunkt for hele produksjonen;

The Sorcerer's Apprentice med Mikke i hovedrollen og den store trollmannen Yen Sid som utøver all sin makt for å gjenskape ro og orden etter Mikkes uvørne herjinger med magi. Segmentet har flere likheter med kortfilmen

The Band Concert (1935) hvor også Mikke opptrer med en altfor stor kjortel og hvor han dirigerer et orkester isteden for en gjeng koster. Det er i det hele tatt mulig å finne en rekke likheter mellom flere av Disneys tidligere produksjoner gjennom

Fantasia, særlig fra *Silly Symphony*-serien hvor musikk var et avgjørende element.

Hele

Fantasia er en oppvisning i hvordan Disney og hans ansatte utviklet nye teknikker for å få frem de mest fantastiske animasjonssekvenser og visuelle effekter. På linje med *Pinocchio*, som ble produsert parallelt, er også *Fantasia* i stor grad en effektfilm - fra Fischingers abstrakte formeksperimenter i *Toccata and Fugue in D Minor*, til glødende vulkaner i *The Rite of Spring* og flygende spøkelser *Night on Bald Mountain*. Resultatene er oppsiktsvekkende gitt tiden filmen ble produsert. I tillegg til å utfordre produksjonsteknikken, er også *Fantasia* et eksempel på Disney visjonære formidlingstanker; ved premieren i New York ble filmen presentert i såkalt Fantasound - et forsøk på å skape stereoskopisk lyd gjennom opptil 80 høyttalere på visningsstedet. Lydeksperimenteringen førte til at Disneys faste distributør, RKO Radio Pictures, nektet å distribuere filmen og Disney ble presset til å dra ut på en omreisende turné med filmen på egenhånd. Følgelig nådde ikke filmen ut så bredt som planlagt og publikumssuksessen uteble.

Fantasia inneholder en rekke ikoniske bildesekvenser. Mikke som trollmannens læregutt er allerede nevnt, men også dansende flodhester er uløselig knyttet til filmen gjennom Ponchiellis *The Dance of the Hours*. Aller sterkest i mine øyne, er likevel de mektige scenene med demonen Chernabog i Mussorgskys *Night on Bald Mountain*. Sekvensen er tungt inspirert av de ekspresjonistiske filmene til F. W. Murnau, så som *Nosferatu* (1922) og *Faust* (1926), men filmens særegne, mørke utseende kan også tilskrives danskfødte Kay Nielsen som var art director. Chernabogs gruvekkende oppsyn er skremmende og hans fremkalling av all verdens skrømt gir assosiasjoner til Dantes helvetesvisjoner eller Hieronymus Bosch forkvaklede fremstillinger av himmel og helvete. Uansett hvor inspirasjonen kommer fra, er *Night on Bald Mountain* et glimrende eksempel på at animasjon bør betraktes på kvalitativ linje med den høyeste kunstform.

Idag er

Fantasia ført og fremst et fascinerende testament over Walt Disneys utrolige pågangsmot og begeistring over animasjonsmediet. Det er vanskelig å objektivt vurdere filmens kvaliteter - det er nærmest umulig å ikke se den i sammenheng med tiden den ble produsert i og ut i fra Disneys målsettinger med prosjektet. Isolert som film fremstår *Fantasia* mest som et kuriøst avbrekk i Disneys fantastiske filmrekke fra *Snehvit* i 1937 til *Bambi* i 1942. Tøffere økonomisk situasjon og ikke minst den famøse animatørstreiken i 1941, frarøvet Disney mye av den ukuelige optimismen som *Fantasia* flømmer over av.

Fantasia byr på soleklare høydepunkt og enkelte mindre heldige sekvenser, men det er hevet over tvil at filmen er en Disney-klassiker i begrepets rette forstand.

Utgivelsen:

Disney skal ha takk for å gi oss muligheten til å se *Fantasia* på blu-ray med restaurert lyd og bilde. Bildet presenteres i 4:3-format og har gjennomgått en restaurering som gjør at man tidsvis glemmer at det er en 70-års jublant i stua. Disney-fanatikere har hengt seg opp i at versjonen som presenteres, ikke nødvendigvis er den beste og viser til tidligere restaurerte versjoner for hjemmekinomarkedet som har vært vel så bra. Det vises blant annet til Beethovens *The Pastoral* hvor en rasistisk ladet scene er endret i denne versjonen. Selvsagt en uting, men det skal sies at det overhode ikke har preget min opplevelse av filmen. Lyden presenteres i DTS-HD 7.1 Master Audio og er restaurert for å komme så kloss opptil Disneys opprinnelige Fantasound som overhode mulig. Resultatet er imponerende i mine ører.

Utgivelsen er forholdsvis sparsommelig utstyrt med ekstramateriale til en spesialutgave å være. Gitt at det har sirkulert ulike versjoner av *Fantasia*, burde denne ultimate utgivelsen også inkludert de andre versjonene slik at man fikk et mer fullkomment bilde av denne fascinerende produksjonen. Det som er tatt med av ekstramateriale byr likevel på noen interessante innsikter. Vi får en introduksjon til The Disney Family Museum og en titt på utstillingene rundt Walt og Roy Disneys liv som presenteres der. Av større interesse er dokumentaren *Schultheis notater: En Disney Skatt*, om Disney-medarbeideren Schultheis som på eget initiativ dokumenterte prosessen med spesialeffekter knyttet til produksjonen av *Fantasia*. Mye av teknikken bak de fantastiske effektene ville vært glemt hadde det ikke vært for Schultheis' nitide dokumentasjon.

Kommentarsporet med den britiske musikk- og filmkjenneren Brian Sibley fungerer utmerket og gir interessant innsikt i produksjonen av filmen såvel som musikken som presenteres. Mindre vellykket er de i overkant innviklede bildegalleriene - eller interaktive kunstgallerier som det så fint heter. Lite å skryte av når navigasjonssystemet gjør det til en nitrist affære.

Alt i alt en noe skuffende utgivelse av det som burde vært en festaften.

Anmeldt av Tom-Erik Lønnerød, 06.01.11

Takk til Walt Disney Studios Home Entertainment for anmeldereksemplar.

Trailer *Fantasia* & *Fantasia 2000* Diamond Edition:

Relaterte utgivelser:

[Fantasia 2000 - spesialutgave \[Blu-ray\]](#)

Ja

[Fantasia cover;](#)